

מכללת אורות ישראל

עיונים בפירוש רמב"ן לתורה

ד"ר יחיאל צייטקין

תשע"ח – סימטר 1,2

סוג הקורס: קורס מתקשב

א. מטרת הקורס:

עיון בסוגיות המרכזיות הנוגעות לפירושו של רמב"ן לתורה: נוסח הפירוש, אופיו והמבנה שלו, יחסו של רמב"ן לקודמיו, יחסו למדרשי חז"ל בתחום האגדה וההלכה וכלליו הפרשניים.

ב. תוכן הקורס:

מהלך השיעורים:

הקורס בנוי מארבעה עשר יחידות לימוד אשר מתחלקות לשלושה חלקים לפי הנושאים הכלליים. בתחילת הקורס נעסוק בנוסח ומבנה של פירוש הרמב"ן. נעיין בסוגיית התוספות שהוסיף רמב"ן לפירושו בהיותו בארץ ישראל. נתייחס לכמה קשיים שקשורים לנוסחו של הפירוש ומהדורותיו השונות. בשלב הבא נקדיש כמה שיעורים לבירור יחסו של רמב"ן לקודמיו, ובראשם רש"י וראב"ע. כמו כן נדון על יחסו למדרשי חז"ל בתחום האגדה וההלכה ונדון על מעמדם של הפשט והדרש בעיניו. בחלק השלישי של הקורס נעסוק בשיטתו הפרשנית של רמב"ן באמצעות עיון בכמה מכללי הפרשנות שלו הבולטים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: נושא 1: מבוא לפירושו של רמב"ן

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת (לעיתים קרובות ינתנו מאמרים מקוצרים, לפעמים מאמרים שלמים)	מטלות
1	כתבי רמב"ן, חיבורו של פירוש רמב"ן לתורה. מטרת פירוש	דף מקורות, עיון בהקדמתו של רמב"ן לפירושו. קטע	מטלה מס' 1

	מספרו של רב יוחנן קאפח, שיר פתיחה.	התורה – עיון בהקדמה	
2	דף מקורות. סבתו "עוד על נוסח פירוש רמב"ן לתורה"	נוסח פירושו של רמב"ן	
3	מאמר סבתו, "שינוי סדר הפסוקים בפירוש רמב"ן לתורה"	פסוקים שלא במקומם	
4		המשך ה"ל	
5	מאמר סבתו, "הוספות רמב"ן לפירושו לתורה". קטעים מתוך ספרם של עופר ויעקבס,	תוספות לפירושו	מטלה מס' 2

נושא 2: יחסו של רמב"ן לקודמיו

6	קטע מתוך מורגנטרן, התייחסותו של רמב"ן לרש"י בפירושו לתורה	יחסו לרש"י	
7	קטע מתוך סקלרץ, מקומו של ראב"ע בפירוש רמב"ן לספר בראשית. קטע מתוך קופרמן, "פרשנות הרמב"ן"	יחסו לראב"ע	מטלה מס' 3
8	קטע מתוך סקלרץ, יחס רמב"ן למדרש אגדה על פי פירושו לתורה לבראשית	מדרש אגדה בפירושו של רמב"ן	מטלה מס' 4
9	קטע מתוך קאפח, דרכו של רמב"ן בפרשנות ההלכתית	פרשנות ההלכתית של רמב"ן	
10		שיעור מסכם: בין רש"י לראב"ע	

נושא 3: כללי הפרשנות:

11	מאמר גוטליב, "אין מוקדם ומאוחר בפירוש הרמב"ן לתורה"	סדר למקרא	מטלה מס' 5
12	דף מקורות	מעשה אבות סימן לבנים	מטלה מס' 6
13	מאמר כהן, "רגישות פסיכולוגית"	פרשנות פסיכולוגית	

	מאמר מורשת, "רמב"ן כבלשן על פי פירושו לתורה"	ענייני לשון	14
--	---	-------------	----

ג. חובות הקורס:

במהלך הקורס יידרשו התלמידים להגיש 6 מטלות. המטלות תתייחסנה לעיתים ליחידה בודדת מתוך היחידות הנלמדות ולעיתים למספר יחידות בבת אחת. בחינה מסכמת תיערך בסוף הקורס.

מרכיבי הציון הסופי:

50% - על סמך המטלות השוטפות

50% - על פי הבחינה המסכמת

ד. ביבליוגרפיה:

מאמרים:

התלמידים יקבלו הודעה לגבי מאמרי חובה ומאמרים שקריאתם מומלצת לצורך חזרה על החומר לקראת המבחן או לצורך הרחבה

מאמרי חובה (קטעים סרוקים ממאמרים אלו יועלו לאתר הקורס):

גוטליב יצחק, "אין מוקדם ומאוחר בפירוש הרמב"ן לתורה", תרביץ סג [תשנ"ד], עמ' 41–62.
כהן, מרדכי, גדולים חקרי לב: רגישות פסיכולוגית בפירושי רמב"ן לתורה ולאיוב, תשורה לעמוס (תשס"ז), עמ' 213–233.

מורגנשטרן יוסף, התייחסותו של רמב"ן לרש"י בפירושו לתורה, עבודה לקבלת תואר מוסמך, רמת גן תש"ס.

מורשת, "רמב"ן כבלשן על פי פירושו לתורה", סיני ס (תשכ"ז), עמ' 193–198.

סבתו מרדכי, "עוד על נוסח פירוש רמב"ן לתורה", מגדים, כג [תשנ"ה], עמ' 71–81.

סבתו מרדכי, "הוספות רמב"ן לפירושו לתורה", מגדים מב (תשס"ה), עמ' 61–84.

סבתו מרדכי, "שינוי סדר הפסוקים בפירוש רמב"ן לתורה", בתוך תשורה לעמוס, אלון שבות תשס"ז, עמ' 147–164.

סקלרץ [הופמן] מרים, יחס רמב"ן למדרש אגדה על פי פירושו לתורה לבראשית פרקים יב-לו, עבודה לקבלת תואר מוסמך, רמת גן תשנ"ח.

סקלרץ (הופמן) מרים, מקומו של ראב"ע בפירוש רמב"ן לספר בראשית, חיבור לשם קבלת התואר ד"ר לפילוסופיה, רמת גן 2002.

קאפח יוחנן, דרכו של הרמב"ן בפרשנות ההלכתית על פי פירושו לפרשת משפטים, רמת גן 2006.

קופרמן יהודה, "פרשנות הרמב"ן", פשוטו של מקרא, על מקומו של פשוטו של מקרא בשלימות התורה ובקדושתה, כרך ב, ירושלים 2001, עמ' 84–130.

מאמרי רשות:

בן מאיר רות, "לדרכי פרשנותו של רמב"ן", פרקי נחמה, ספר זכרון לנחמה ליבוביץ, ירושלים 2001, עמ' 125–142.

ברומברג א"י, "הרמב"ן כפרשן והשקפת עולמו", סיני סא [תשכ"ז], עמ' 249–258.

ש' יהלום, "מקורות עלומים בפירוש הרמב"ן לתורה", שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום ט"ו תשס"ה, עמ' 265–266, 276–277, 290–293.

ש' יהלום, "ויכוח ברצלונה ומעמד האגדה במשנת הרמב"ן", ציון סט, א [תשס"ד], עמ' 25–43.

ליפשיץ אברהם, "הראב"ע בפירוש רמב"ן על התורה", פרקי עיון במשנת ראב"ע, ירושלים תשמ"ב, עמ' יח-צב.

נצר אסתר, "יחסו של רמב"ן לפירוש רש"י בספר בראשית", בשדה חמד פו [תשכ"ח], עמ' 432–462.

רפל דב, "הוראת שיטות הרמב"ן בפירושו לתורה", מעינות יא [תשמ"ו], עמ' 179–216.

רפלד מאיר, "והרבה מקראות מסורסות יש בכתוב, עיון בפרשנותו של רמב"ן", פרקי נחמה, ספר זכרון לנחמה ליבוביץ, ירושלים 2001, עמ' 263–274.

שבט ארי יצחק, "תוקפם המחייב של מדרשי חז"ל, גישתו של הרמב"ן לאור הויכוח בברצלונה", צהר יא [תשס"ב], עמ' 49–68.

שחר ישעיהו, "חותמו של הרמב"ן", פרקים בתולדות ירושלים בימי הביניים, עורך ב"ז קדר, ירושלים תשל"ט, עמ' 137–147.